

GERONTOLOŠKO IZRAZJE

Onemoglost *

angleško: *frailty, dependency, disability*

nemško: *Schwäche, Behinderung, Abhängigkeit*

Onemoglost je nesposobnost odraslega človeka, da brez pomoči drugih opravlja vsakdanja življenjska opravila, kot so gibanje, hranjenje, umivanje in druga osebna higiena, komuniciranje z okolico in podobno. V visoki starosti pride pogosto do starostne onemoglosti zaradi pešanja organizma, prej v življenju pa kadarkoli zaradi bolezni ali poškodbe. Tudi majhen otrok je pri zadovoljevanju svojih osnovnih potreb odvisen od pomoči drugih, toda otroška nemoč za samostojno opravljanje vsakdanjih življenjskih opravil ni onemoglost, kajti otrok se še ni razvil do samostojnosti.

Beseda onemoglost govori, da človek *ne more* opravljati samostojno opravil, ki bi jih lahko, če bi bil telesno, duševno, duhovno ali socialno (bolj) zdrav. Sorodne slovenske besede so oslabeledost, ostarelost, opešanost, betežnost, zdelanost, dotrajanost, pa tudi nebogljenost, nemoč, odvisnost in podobne.

Onemoglost je pri ljudeh od nekdanj nekaj nezaželenega, tragičnega, bolečega. Današnja miselnost evropske in še posebej ameriške kulture pa izstopa po izrazitem odporu do človeške nemoči in odvisnosti. Čeprav imamo v teh družbah s socialno državo vgrajene v dosedanja človeški zgodovini najbolj popolne mehanizme za pomoč in oskrbo onemoglim ljudem, ti ljudje globoko v svojem človeškem dostojanstvu

* V tej rubriki naše revije smo pojem onemoglosti in njemu sorodne že obdelovali (2007, št. 3, str. 74; 2009, št. 4, str. 112); zaradi aktualnosti vsebine z današnjim prispevkom dodajamo še antropološki vidik komplementarne povezanosti med človeško onemoglostjo in zdravo močjo.

doživljajo prikrajšanost, če že ne krivico, in so v družbi socialno bolj marginalizirani, kot v drugih današnjih ali preteklih družbah je bilo v, kjer ljudje lažje najdejo ali so našli smisel človeške onemoglosti in odvisnosti.

Zdi se, da je danes večini ljudi skrajno težko najti smisel svoje onemoglosti in odvisnosti, vsekakor družba ne pomaga k temu. Vse besede, ki govore o človeški nemoči in odvisnosti, so v javnem mnenju težke, odvrtnne, skoraj nedostojne za izrekanje, zato se jih ljudje izogibajo in jih prezirajo. Tako je celo z besedo star, čeprav je sama po sebi povsem nevtralna, enako kot beseda mlad. Če pa nemočan človek ne doživlja smisla svoje nemoči, bo sam sebi neprijeten in v nadlego, drugim ljudem ob sebi pa zelo oteževal kakovostno pomoč, oskrbo in nego. Poleg tega, da je socialno neprijeten, bo njegovo odklonilno stališče do svoje nemoči in odvisnosti druge oviralo, da bi doživljali smiselnost svoje pomoči onemoglim in potrebnim. Če se to dogaja, zakrneva medčloveška solidarnost, ta pa je pogoj za razvoj in preživetje vsakega posameznika in družbe. Ko slabi medčloveška solidarnost, so v svojem doživljanju in v kakovosti oskrbe prikrajšani onemogli, nič manj pa niso prikrajšani – pa naj se to zdi še tako nelogično – krepki, zdravi, čili, mladostni, živahni, sveži, spretni, sposobni, močni, neodvisni ljudje; v njih namreč hira doživljanje smisla njihove moči. Ker je človek v najglobljem bistvu socialno bitje, sta človeška moč in nemoč komplementarna pola: moč se ob izzivih nemoči drugega človeka ustvarjalno razvija, nemoč pa preživi in se dvigne v novo moč mnogokrat le s pomočjo solidarne človeške pomoči drugih. Pri raziskovanju temeljnih socialnih imunskih zmognosti človeške ustvarjalne samopomoči in humane solidarnosti smo prišli do spoznanj o

njuni neločljivi komplementarnosti, ki smo jih izrazili s geslom: *Če hočeš pomagati sebi, poskrbi za druge; če hočeš pomagati drugim, poskrbi zase.* Tudi zato, ker je naša razvita družba pozabila na neločljivo komplementarnost človeške moči in nemoči, je v njej toliko bivanjske praznote med bogatimi in sposobnimi, med vsemi pa kljub relativni blaginji in zdravju toliko malodušja, depresivnosti in druge psihosocialne patologije, ki izhaja iz bivanjske praznote.

Onemoglost prinaša večjo odvisnost od drugih ljudi. Zato vodi pot do sprejemanja nemoči in onemoglosti preko uvida, da smo vsi ljudje odvisni: drug od drugega, od narave, razmer in še česa. Današnja miselnost skrajno poudarja vrednost človekove samostojnosti, ki je v resnici velika vrednota. Samostojnost pa ne pomeni neodvisnosti, kot to doživlja sodobni človek. Čim bolj je človek zrel, ustvarjal in samostojen, tem bolj se zaveda, da je sleherni trenutek soodvisen od nešteti ljudi. Ta zavest ga ne ovira, ampak je glavna pobuda za kakovostno sožitje z drugimi. Sproščeno zavedanje in sprejemanje medčloveške soodvisnosti je vstopnica do človeško dostojanstvenega, humanega oskrbovanja onemoglih in prav tako do sprejemanja pomoči, oskrbe in nege od drugih. Kakovostno prejemanje pomoči v onemoglosti in kakovostna pomoč onemoglemu človeku sta neločljivo soodvisen par. Nemogoče je dobro dajati, da ne bi pri tem tudi prejemal, in nemogoče je kaj smiselno človeško prejeti, da ne bi pri tem tudi dajal darovalcu to, kar potrebuje in česar si sam ne more dati. Onemogel človek prejema od oskrbovalcev oskrbo, nego, prijaznost, družbo ..., oskrbovalci, ki mu to dajejo, pa s tem razvijajo in krepijo svojo zdravo človeško solidarnost, sočutje in druge svoje sposobnosti, ki jim omogočajo, da kakovostno skrbijo za vse svoje pristne človeške potrebe.

Človekova socialna imunska vzgiba solidarnost in samopomoč se namreč lahko razvijata samo v praksi, ko pomagamo sebi in drugim v

pristnih potrebah na pravi način. Glavni možnosti za razvijanje solidarnosti sta rojevanje in negovanje otrok ter oskrbovanje in negovanje onemoglih bolnih in starih ljudi. Prvo je lažje in prijetneje tudi zato, ker otroci pristno in s hvaležnostjo sprejemajo oskrbo, medtem ko odrasli to zmoremo le, če doživljamo zdravo soodvisnost od drugih ljudi in vsaj deloma smisel svoje onemoglosti.

V preteklosti sta se tako sprejemanje onemoglosti kakor pomoč in oskrba onemoglih dogajali dokaj spontano po utečenih družbenih vzorcih izročila ali tradicije, ki se je počasi oblikovala in spreminjala skozi stoletja in celo tisočletja. Večina posameznikov ni imela večjega vpliva na to, niti se ni veliko zavedala teh procesov, čeprav so jih v vsakdanji praksi izvajali. Danes živimo v družbi, kjer tradicionalni vzorci življenja in sožitja ne delujejo, ampak mora tako rekoč vsak posameznik osebno dojeti pomembne zakonitosti, se za njihovo izvajanje osebno odločiti, se jih učiti učinkovito uresničevati in se tega zavestno navaditi do nove spontanosti. To velja tudi za dojetje in sprejemanje človeške onemoglosti ter za opravljanje solidarne človeške oskrbe in nege onemoglih.

V starajoči se Evropi imajo danes psihosocialne znanosti – v sodelovanju z biološkimi kot je sodobna znanost o možganih – pomembno nalogo, da nanovo utemeljijo in razširijo zavedanje o človeškem dostojanstvu in smislu onemoglosti v njeni neločljivi komplementarnosti z zdravo človeško močjo in ustvarjalnostjo. Pa tudi nalogo, da razvijajo in širijo današnjim razmeram primerne načine za kakovostno sožitje zdravih in onemoglih ljudi v korist obojih. Poglobljeno antropološko razumevanje človeške onemoglosti je pogoj za reševanje nalog oskrbe množice starajočih se ljudi, še posebej pa vzgoje vseh za novo krepitev človeške solidarnost. Novi učinkoviti načini sožitja in oskrbovanja pa olajšajo oskrbovanje.

J. Ramovš